

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра лісового та садово-паркового господарства
Державне підприємство «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»
Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство «Херсонлісозахист»
Херсонське обласне управління лісового та мисливського господарства

Матеріали першої відкритої регіональної науково-практичної
Інтернет-конференції

«Наукові читання імені В.М. Виноградова»

*Присвячені 5-річчю заснування кафедри лісового та садово-паркового
господарства ДВНЗ «ХДАУ»*

23-24 травня 2019 року, м. Херсон

«Наукові читання імені В.М. Виноградова»: Матеріали першої відкритої регіональної науково-практичної Інтернет-конференції присвячена 5-річчю заснування кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ». 23-24 травня 2019 року – Херсон: 2019. – 187 с.

В збірку увійшли матеріали з питань історичні аспекти регіональних природних досліджень, методика викладання у вищій школі, екологія рослин та природно-заповідна справа, перспективи використання, природно-ресурсного потенціалу херсонщини, теоретичні і прикладні аспекти інтродукції рослин, сучасні напрямки садово-паркового господарства, захист рослин, дендрологія, лісовідновлення, агролісомеліорація, фітомеліорація, лісівництво та лісознавство.

Відповідальні за випуск: Назаренко С.В.

Збірник підготовлено з оригіналів доповідей без літературного редагування. Всі матеріали представлені в авторській редакції, редколегія не несе відповідальності за недостовірність представленої авторами інформації.

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», 2019

Оргкомітет конференції

- Кирилов Ю.Є. Голова оргкомітету ректор ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
- Члени оргкомітету:
- Бойко П.М. кандидат біологічних наук, доцент, декан факультету рибного господарства та природокористування ДВНЗ «ХДАУ»
- Бойко Т.О. кандидат біологічних наук, доцент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Глод О.І. директор ДП «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»
- Головащенко М.Ф. кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Дементьєва О.І. кандидат сільськогосподарських наук, в.о. зав. кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Касіч Т.Г. директор Державне спеціалізоване ласозахисне підприємство «Херсонлісозахист»
- Кобець О.В. кандидат сільськогосподарських наук, вчений секретар Українського ордена "Знак Пошани" науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького (УкрНДІЛГА)
- Котовська Ю.С. асистент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Михайленко В.Д. перший заступник начальника управління Херсонське обласне управління лісового та мисливського господарства
- Назаренко С.В. кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Омелянова В.Ю. асистент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»

ЗМІСТ

I. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

<i>Фомін В.І.</i> Володимир Миколайович Виноградов – життя віддане лісу	7
<i>Варда Т.В.</i> До питання існування лісів Херсонщини в минулому	10
<i>Глод О.І., Тимощук І.В.</i> До 185-річчя з початку заліснення Нижньодніпровських піщаних арен	14
<i>Шейгас І.М.</i> Формування основ вітчизняного мисливствознавства у наукових розробках ДП "Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА"	24

II. ЛІСІВНИЦТВО ТА ЛІСОЗНАВСТВО

<i>Головащенко М.Ф.</i> Регіональні особливості ведення рубок догляду в штучних сосняках на Нижньодніпровських пісках	29
<i>Жежкун А.М., Тищенко О.М.</i> Особливості товарної та сортиментної структури березових деревостанів Чернігівського Полісся	32
<i>Матвійчук О.О., Головащенко М.Ф.</i> Вплив пожеж на структуру держлісфонду Херсонської області	35
<i>Наконечний І.В., Бахтерев Є.М.</i> Еколого-епідемічні аспекти заліснення Нижнього Побужжя	38
<i>Пічура В.І., Бреус Д.С., Гарафон С.Г.</i> Дистанційне зондування землі та нейротехнології як інструмент дослідження лісових масивів	41
<i>Румянцеv М. Г., Лук'янець В. А.</i> Дубові ліси Лівобережного Лісостепу та особливості формування природного поновлення в них	46
<i>Тимощук І.В.</i> Проблема зменшення площ лісів на Нижньодніпровських пісках за рахунок виникнення пожеж природного та антропогенного характеру	51
<i>Щербина І.О., Наконечний І.В.</i> Популяція дикого кабана Миколаївської області в умовах епізоотичного напруження ситуації з африканської чуми свиней	56

III. ЛІСОВІДНОВЛЕННЯ, АГРОЛІСОМЕЛІОРАЦІЯ, ФІТОМЕЛІОРАЦІЯ

<i>Даниленко О.М., Мостепанюк А.А., Гупал В.В.</i> Економічна ефективність вирощування сіянців з закритою кореневою системою та лісових культур з їх використанням в ДП «Харківська ЛНДС»	62
<i>Наумук М.П.</i> Традиційні способи розмноження жимолості <i>Lonicera L.</i>	64
<i>Шпилька В.В., Омелянова В.Ю.</i> Перспективи вирощування волоського горіха з латеральним типом плодоношення на території України	68

IV. ДЕНДРОЛОГІЯ

<i>Козел М.О., Кичилюк О.В.</i> Фенологічні особливості росту і розвитку деревних рослин у зелених насадженнях м. Луцька	71
<i>Розмаїтій М.С., Омелянова В.Ю.</i> Видовий склад голонасінних в	

дендропарку Херсонського державного аграрного університету 74

V. ЗАХИСТ РОСЛИН

Бреус В.В., Назаренко С.В., Особливості розвитку *Diprion pini* L. (Hymenoptera, Symphyta, Diprionidae) в Херсонській області 78

Дюдяєва О.А., Євтушенко О.Т., Гаморак Р.Б. Порівняльний аналіз міжнародних та вітчизняних вимог до засобів захисту рослин, що використовуються в органічному землеробстві 81

Захарко Д.О., Назаренко С.В. Пильщики-ткачі (Pamphiliidae: Hymenoptera) в соснових лісах Херсонської області 86

Скрипкіна М.О. Фітосанітарний стан соснових насаджень державного підприємства «Великокопанівського лісомисливського господарства» 90

Устимук А.В., Назаренко С.В., Фенологія *Aradus cinnatomeus* Panz. (hemiptera: aradidae) у соснових культурах Виноградівського лісництва 95

VI. СУЧАСНІ НАПРЯМКИ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Ананьєва М.О. Сучасний стан та благоустрій території зального користування міста Баштанка 99

Берегова Г.Д. Арборикультура як сучасний напрям садово-паркового господарства 101

Бойко Т.О. Критерії до підбору основного та додаткового асортименту деревних рослин для зеленого будівництва у місті Херсоні 104

Бойко Т.О., Стіхін З.М., Мігуля О. Використання гарноквітучих деревних рослин в озелененні загальноосвітніх навчальних закладів міста Херсону 107

Вінятинська К., Дементьєва О.І. Видове різноманіття *Chamaecyparis* Sprach 110

Деметьєва О.І., Павалатій М.О. Асортимент квіткових рослин тепличних комплексів та їх застосування 112

Дерконос М.О., Омелянова В.Ю. Оцінка придатності представників родини *Magnoliaceae* (J. St.-Hill) до озеленення у місті Херсон 117

Дворна А.В., Бойко Т.О. Створення та реконструкція об'єкту озеленення загального користування в смт Каланчак Херсонської області 120

Ємельянов О.С., Котовська Ю.С. Підбір асортименту однолітніх рослин для озеленення квітника 122

Козичар М.В., Федько В. Ландшафтна архітектура 125

Котовська Ю.С., Кулик Д.Ю. Асортимент лікарських рослин на території міста Херсон 128

Маєвська К.А., Бойко Т.О. Зелені дахи, як одна із тенденцій озеленення 131

Набока О.М., Котовська Ю.С. Використання голонасінних в озелененні міста Херсон 134

Соколенко У.М. Озеленення дахів: переваги, недоліки та перспективи створення в Україні 136

VII. ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ІНТРОДУКЦІЇ РОСЛИН

Котовська Ю.С., Киця Т.О. Теоретичні основи вирощування *Sophora japonica* L. 140

Мельник Т. І., Сурган О. В. Вплив погодних умов на якісні показники сортів *Callistephus chinensis* [L.] Nees в умовах північно–східного лісостепу України 143

VIII. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХЕРСОНЩИНИ

Бабушкіна Р.О. Перспективи використання природно – ресурсного потенціалу Херсонщини – відходів місцевих вапнякових родовищ для хімічної меліорації солонцевих ґрунтів 149

Гарафон С.Г., Стратічук Н.В. Сучасний стан проблеми твердих побутових відходів в Україні 151

Манан К., Бойко П.М. Вплив зелених насаджень Корабельного району на стан навколишнього природного середовища 153

Стратічук Н.В., Кашапова Ю.А. Планування сталого енергетичного розвитку Херсонської області з огляду на природно-ресурсний потенціалу регіону 156

IX. ЕКОЛОГІЯ РОСЛИН ТА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНА СПРАВА

Орлов О.О. Види судинних рослин Житомирської області наддержавного рівня охорони, занесені до міжнародних списків охоронюваних видів. Наближення-3 160

Скок С.В. Вплив урбанізованого середовища м. Херсон на стан зелених насаджень 165

X. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Воіко L. Role-playing games: the effect on student positive motivation 169

Біла Т.А., Ляшенко Є.В., Охріменко О.В. Роль контекстного навчання у формуванні предметної компетентності з біогеохімії у студентів-екологів 172

Карташова І.І., Мельник Р.П. Практично-орієнтовані проекти школярів з урбоекології 175

Туркова Л.І., Сміличенко Я.Б. Методика викладання психології у вищій школі 179

Шахман І.О. Математична складова професійних компетентностей майбутніх фахівців-екологів 183

кореневою системою у розрізі певних природних зон. Ці матеріали повинні містити чіткі дані щодо норм виробітку і норм витрат пального на виконання лісокультурних та лісогосподарських робіт з використанням сіянців із ЗКС, та інформацію щодо необхідної або рекомендованої кількості ручних та механізованих доглядів за лісовими культурами.

Необхідно провести наукові дослідження щодо визначення резервів зниження собівартості садивного матеріалу із закритою кореневою системою. Основними джерелами резервів зниження собівартості можуть бути:

а) збільшення обсягів виробництва сіянців із ЗКС за рахунок повнішого використання виробничих потужностей підприємства. При збільшенні обсягу виробництва продукції на наявних виробничих потужностях зростають тільки змінні витрати, сума ж постійних витрат, як правило, не змінюється, унаслідок чого знижується собівартість продукції.

б) скорочення витрат на виробництво за рахунок підвищення продуктивності праці, ощадливого використання сировини, матеріалів, електроенергії, палива, обладнання, запобігання невиробничим витратам. Визначається за кожною статтею витрат за рахунок конкретних інноваційних заходів (перехід від ручного до автоматизованого (промислового) способу виробництва, упровадження нової, прогресивнішої техніки і технології виробництва, поліпшення організації праці тощо).

ТРАДИЦІЙНІ СПОСОБИ РОЗМНОЖЕННЯ ЖИМОЛОСТІ *LONICERA L.*

НАУМУК М.П., студентка магістратури

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк,
Україна

Жимолость їстівна є однією з найбільш привабливих культур в аматорському та промисловому садівництві. Але ефективною вона може бути лише при закладанні насаджень високопродуктивними сортами української селекції [3].

Жимолость їстівну розмножують різноманітними традиційними методами: насінням та вегетативно. Перший спосіб застосовують в основному для селекційних цілей або для інтродукції культури в нові для неї райони вирощування. Отримані з насіння рослини володіють великим розмаїттям і, як правило, характеризуються відхиленням господарсько-цінних ознак в гіршу сторону, в порівнянні з вихідними батьківськими формами[5].

Кирилюк В.І. досліджувала морфобіологічні та екологічні особливості видів роду *Lonicera L.* Проведені дослідження показали, що з усіх досліджуваних видів жимолостей раніше всіх дозріває насіння жимолості їстівної. Слід зазначити, що заготовляти його потрібно відразу після дозрівання, оскільки плоди швидко опадають і загнивають, на відміну від інших видів, плоди яких ще тривалий час утримуються на гілках. Найкраща схожість насіння виявилась теж у жимолості їстівної (97%).

Найвища схожість насіння у всіх видів спостерігається у рік його збирання. Максимальний термін зберігання насіння жимолостей – три роки, оскільки воно швидко втрачає схожість (їстівна – на 46%, звичайна – на 32%, татарська – на 36%). Найменше втрачає схожість насіння жимолості каприфолі – всього на 19%. Дослідженнями встановлено, що зберігати насіння понад три роки недоцільно.

Період спокою насіння дуже короткий, тому недоцільним є проведення передпосівної стратифікації, що підтверджено проведеними дослідженнями. Висів можна виконувати сухим насінням відразу після вилучення його з плодів [6].

У садівництві поширеним є метод поділу куща. Для розмноження цим способом підходять кущі 3-5 річного віку, посаджені з невеликим заглибленням. Маточний кущ ділять на кілька частин в залежності від числа пагонів. Після цього дрібне коріння біля основи відокремлюють вістрям ножа. Відокремлені частини куща висаджують в розсадник. Через рік біля основи з'являються нові пагони, і починається розростання куща. Рослина 2-3-го року знаходиться на одному місці. Таке розмноження проводять восени, в кінці вересня, або ранньою весною, до початку ростових процесів [8].

Ще одним традиційним способом розмноження жимолості є розмноження горизонтальними відводками. За використання даного методу необхідно підготувати ґрунт поруч з однорічними гілками нижнього ряду, розпушити, або, по можливості, перекопати. На початку травня гілки, розташовані близько до землі, обережно пригинають і пришпилюють двічі, потім присипають шаром родючої землі на висоту приблизно 5 см. Протягом вегетаційного періоду пришпилені гілки підгортають і стежать за вологістю ґрунту. Укорінюваність залежить від вологості ґрунту, тому необхідно регулярно проводити поливи [7].

Найбільш популярним методом розмноження жимолості є живцювання. Результати дослідів С. К.Малишевої відносно живцювання характеризують більшість видів жимолостей, які пройшли інтродукційне випробування, як легкоукорінювані. Обробка ростовою речовиною «Корневин» незначно впливає на показники вкорінення, але прискорює період коренеутворення і підвищує ступінь розвитку кореневої системи.

Зелене живцювання забезпечує високий вихід посадкового матеріалу і служить основним способом масового розмноження жимолості. Приживлюваність живців залежно від сорту, застосування регуляторів росту і умов року і коливається від 53 до 100%, при цьому вихід стандартних саджанців сягає 50-60%.

Використання живців «з п'ятою» підвищує кількість стандартних саджанців до 60-70% [2].

Як показують численні дослідження, ефективність зеленого живцювання багато в чому залежить від термінів живцювання, які впливають на укоріненість живців, їх збереження при зимівлі, інтенсивність ростових процесів на полях розсадника і вихід стандартних саджанців [9].

Зелені живці заготовляють, коли однорічні пагони стають злегка здерев'янілими (фаза дозрівання перших ягід). Якщо його виконувати в оптимальний термін, то живці легко вкорінюються без застосування регуляторів росту. Надалі після характерного для жимолості розтріскування кори на пагонах настає другий період, сприятливий для приживлюваності зелених живців. У другій термін необхідно застосовувати стимулятори вкорінення. При розтріскуванні кори полегшується доступ повітря і вологи до внутрішніх тканин живця, що сприяє появі коренів [3, 5].

Зелені живці нарізають з 1-3 міжвузлями довжиною 8-12 см. Укорінення крупномірних живців (35-55 см) дозволяє за один сезон отримувати саджанці, придатні для посадки на постійне місце, але при цьому збільшується витрата живцевого матеріалу, що можливо тільки при достатній кількості маточних рослин. Для зменшення випаровування вологи листя наполовину обрізають/Соковиті і ніжні тканини трав'янистих живців чутливі до нестачі вологи і схильні до загнивання при перезволоженні. Їх зазвичай укорінують в холодних розсадниках, покритих поліетиленовою плівкою або в теплих парниках під захистом від прямих сонячних променів.

Час від зрізання пагонів з маточних рослин до посадки живців не повинен перевищувати 2 доби [10].

Субстратом для вкорінення служить річковий пісок, суміш піску з торфом у співвідношенні 2:1, непогані результати також отримані із застосуванням цеолітового субстрату [10, 11]. Зелені живці висаджують в субстрат на глибину 2-3 см, схема посадки 7-8x4-5 см. Температура в розсадниках під час вкорінення підтримується на рівні 25-27 °С, температура ґрунту 22-24 °С, вологість повітря 95-100%. При сприятливих поєднаннях цих умов коріння утворюються через 8-10 днів після посадки [10, 11]. Використання туманоутворюючої установки з підігрівом ґрунту дозволяє витримувати оптимальні умови укорінення.

Зелені живці заготовляють після цвітіння, на одне міжвузля. Укорінюваність в теплиці сягає 90-95%. Коренів утворюється близько 10 штук, їх довжина 8-12 см. Кращий субстрат – суміш торфу і піску (1:1). Зимові живці при весняному живцюванні вкорінюються значно гірше [1].

Всі вище зазначені методи традиційного вегетативного розмноження є трудомісткими, потребують тривалого часу і часто не дають змоги звільнити рослину від патогенних організмів, які пригнічують ріст і розвиток рослин та в кінцевому результаті – знижують врожайність. Тому перспективним напрямком вирішення цих проблем є застосування біотехнологічних прийомів, а саме мікроклонального розмноження. Так, вегетативні способи розмноження дозволяють одержувати від 3 до 10 рослин на рік з одного маточника, тоді як за розмноження даним методом кількість одержаних рослин може становити сотні тисяч штук за рік. Рослинний матеріал, одержаний у культурі *in vitro*, вирізняється генетичною та онтогенетичною однорідністю, якісним зовнішнім виглядом, потужним потенціалом росту і розвитку [4].

Підтвердженням ефективності даного методу розмноження є результати проведених досліджень у біотехнологічній лабораторії Східноєвропейського

національного університету імені Лесі Українки. Розроблений технологічний процес отримання посадкового матеріалу жимолості їстівної сорту Бакчарська методом *in vitro* дозволяє протягом року із одного експланту отримати 884 шт. посадкового матеріалу (з врахуванням, що тривалість регенерації та проліферації становить 2 місяці, адаптації – 3 місяці).

Список використаних джерел

1. Бушинский Б.П. Жимолость из черенков / Б.П. Бушинский // Земля Сибирская, Дальневосточная. – 1987. – № 11. – С. 28–29.
2. Волинец А.В. Размножение синей жимолости (*Lonicera L.*) зелёными черенками / А.В. Волинец, Н.В. Глаз // Состояние и перспективы развития нетрадиционных садовых культур : Материалы межд. научно-методической конференции, 12-14 августа 2003 г., Мичуринск. – Воронеж : Кварта, 2003. – С. 93–97.
3. Гризодуб С.М. Господарсько-біологічна характеристика сортотразків жимолості селекції Краснокутського НДЦС в умовах східного Полісся / С.М. Гризодуб // Вісник ЦНЗ АПВ Харківської області. – 2010. – Вип. 7. – С. 45–50.
- Іванова Н. Розробка протоколу клонального мікророзмноження *in vitro Begonia riger elatior* для масового виробництва садивного матеріалу / Н. Іванова // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. біол. – 2011. – Вип. 57. – С. 24–29.
4. Жолобова З.П. Технология размножения жимолости : рекомендации ВАСХНИЛ / З.П. Жолобова, П.С. Курочка, Г.П. Шелегина // Сибирское отделение НИИСС им. М.А. Лисавенко. – Новосибирск, 1988. – 42 с.
5. Кирилюк В.І. Морфобіологічні та екологічні особливості видів роду *Lonicera L.* та перспективи їх використання в озелененні м. Києва : автореф. дис. ... канд. с.-г. наук : 06.03.01 / Кирилюк Вікторія Іванівна; Нац. аграр. ун-т. – К., 2008. – 21 с.
6. Князев С.Д. Производство оздоровленного посадочного материала ягодных и малораспространенных культур / С.Д. Князев, О.Д. Голяева, Г.П. Жук и др. – Орел : ОрелГАУ, 2012. – 240 с.
7. Плеханова М.Н. Итоги и перспективы селекции жимолости синей во ВНИИР им. Н.И. Вавилова / М.Н. Плеханова // Состояние и перспективы развития нетрадиционных садовых культур : Материалы международной научно-методической конференции 12-14 августа 2003 года. Воронеж: Кварта, 2003. – С. 112–116.
8. Тарасенко М.Т. Зеленое черенкование садовых и лесных культур / Тарасенко М.Т. – М. : Издательство МСХА, 1991. – 272 с.
9. Царькова Т.Ф. Размножение жимолости на цеолитовом субстрате / Т.Ф. Царькова // Плодоводство и ягодоводство России: сборник научных работ РАСХН. – М., 1996. – Том III. – С. 26–133.